

PŘEDNÁŠKY NA XXIV. VALNÉM SHROMÁŽDĚNÍ UČENÉ SPOLEČNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY

Prof. PhDr. Jiří Pešek (Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy):
Vznik a charakter 1. československé republiky

Sté výročí vzniku nezávislého Československa je vhodným podnětem k přezkoumání tradičních (prvorepublikánských, také později navzdory komunistické propagandě tradovaných a zejména v roce 1968 oživších, resp. po roce 1989 nově rozvinutých, nekriticky oslavných, mj. „dekolonizačních“) narativů a mýtů. Je to ale také podnět k obdobnému kritickému pohledu na, ideologicky různě motivované, ostře kritické české i zahraniční soudy o první republice z posledních deseti až dvaceti let. Především je ale třeba příběh první republiky evropsky a zejména středoevropsky kontextualizovat a hodnotící soudy opřít o komparativní pohled přinejmenším na sousedy „Masarykovy“ a posléze „Benešovy“ republiky. Nejde přitom o české historiografii často předhazovanou snahu o „prokazování nevinu“ na bázi poukazu na skutečnost, že všude v okolí „to bylo ještě horší“ než v Československu, nýbrž o to, že bez určení dobových horizontů možného a nutného bude každá výpověď o Československu pouhým výrazem naší – pozitivní nebo negativní – intence. Platí to o to více, že jeho historický obraz nebývá konstituován jen sám o sobě, ale velmi často v relaci k – proměňujícímu se - narativu Československa ve slovenském nebo sudetoněmeckém prostředí. Již z toho je patrné, že principiálně „nehrozí“ žádná „definitivní“ interpretace dějin meziválečného Československa. Multiperspektivita a soupeření narativů je tu systémovou nutností. Snaha o vytváření kriticky a na srovnání založeného dějepisného obrazu meziválečného Československa je ale také významnou součástí našeho uvažování o pozdějších etapách vývoje československé a české společnosti – včetně snah o porozumění naší vlastní, aktuální situaci.

prof. Mgr. Vratislav Doubek, Ph.D. (Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.):
T. G. Masaryk jako erbovní osobnost Československa

Před sto lety vznikla samostatná Československá republika. T. G. Masaryk se stal čtyřnásobným prezidentem státu, a přestože ústava neposkytovala této funkci výrazné kompetence, byl prezidentem aktivistickým a vlivným. I z dalších příčin se stal na dlouhá léta symbolem úřadu a republiky jako takové. Přitom republikanismus měl v české společnosti před válkou mizivou podporu a samotný Masaryk s republikánskou formou budoucího státu dlouho váhal i v jejím průběhu. Přednáška se soustředí na přiblížení některých aspektů postupného osvojování si republikanismu z pohledu celkové koncepce zahraničního odboje, Tomáše G. Masaryka, domácí politiky i společnosti. Za tímto posunem stála kombinace řady faktorů zejména zahraničně politického rázu, jeho obhajoba ale musela mít ryze domácí, původní charakter. Z pohledu dějin politického myšlení se proto pokusíme naznačit i tyto souvislosti.

Doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc. (Historický ústav AV ČR, v. v. i.):
Hořký epilog Mnichova 1938

Britský velvyslanec v Německu Neville Henderson napsal premiéru Neville Chamberlainovi po podpisu mnichovské dohody: „Miliony matek budou žehnat vašemu jménu dnes večer, že jejich synové byli ušetřeni hrůz války.“ Rok poté tato

slova již vyvolávala jen hořký úsměv. Opak byl pravdou – ustupování agresorovi v podobě nacistického Německa přineslo světu největší válečný konflikt všech dob. Československo v této velmocenské hře sehrálo roli oběti, která se (když nechtěla riskovat izolovaný konflikt s Německem s fatálními následky) musela sklonit před požadavky velmocí (Německa, Itálie, Velké Británie a Francie), definovanými mnichovskou dohodou i následnými jednáními. Muselo – řečeno slovy odstupujícího prezidenta Edvarda Beneše – sestoupit ke kořenům, aby po dlouhých šesti letech válečného konfliktu jeho koruna znovu vyrazila novými ratolestmi.

Prof. PhDr. Vít Vlnas, Ph.D. (Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy):
Portréty T. G. Masaryka v rámci oficiálního umění 1. republiky

Portréty Tomáše Garrigue Masaryka z doby před jeho nástupem do prezidentské funkce nejsou příliš časté. Veřejnost jej znala spíše z antisemitských a protiněmeckých karikatur z doby rukopisných bojů a hilsneriády a v době jeho návratu do vlasti měla k dispozici pouze několik neaktuálních fotografií. Okamžitě proto vyvstala potřeba vzniku "kanonického" portrétu hlavy státu především pro úřední potřebu.

Portrétování TGM se postupně věnovala celá plejáda významných českých i slovenských umělců, kteří propůjčili obrazu prezidenta slavnostní a oficiální ráz (Max Švabinský, Vojtěch Hynais), méně častěji pak civilní charakter. Volání po "republikánské" formě zpodobnění TGM nebylo ve většině případů vyslyšeno, preferoval se více "monarchický" styl. O to zajímavější jsou portréty Masaryka z ruky představitelů avantgardních směrů (O. Gutfreund, O. Kokoschka) a zejména karikatury, jež zejména v polovině třicátých let dokázaly zachytit znepokojivou fyzickou proměnu spojenou se stárnutím Masaryka jako člověka důrazněji, než se to dařilo konvenčnímu akademickému umění.

doc. PhDr. Petr Daněk, Ph.D.: **Hudba jako výraz a dědictví 1. republiky**

Výročí vzniku moderního demokratického československého státu, které si v roce 2018 připomínáme, je důležitým podnětem pro různé historizující reflexe. Jedním z možných témat těchto úvah může být i vývoj hudby a hudební kultury českého a slovenského národa v posledním století. Hudba je díky abstraktnosti svého jazyka mimořádně citlivým projevem lidské kreativity a zároveň i racionality. Vypovídá mnohovrstevnatě, ale zároveň i jednoznačněji než ostatní oblasti kultury a vědy, neboť čitelněji odráží opravdovost a upřímnost výpovědi svého tvůrce. I přesto se však v minulosti stávala manipulativním nástrojem a dekorací různých politických proměn. Český a slovenský národ prožil větší část uvažovaného století velmi podobně. Prožívali jsme a prožíváme i nyní blízkost, která byla dána podobnou mentalitou, historickou zkušeností a stejným či velmi podobným osudem v procesu politického a mocenského utváření Evropy. Zároveň ale oba národy zažívaly i období vzdalování a utváření své osobitosti na základě odlišných inspirací a cílů a to i v oblasti hudby. Uplynulé století umožnilo vytvořit skutečné svébytné národní hudební kultury. Jednoznačně se to projevilo na vzniku institucí v oblasti hudební výchovy a interpretace. Hudba se po větší část uplynulého století podílela na utváření národní identity. Její role byla a je stále velice důležitá a to nejen v oblasti tzv. hudby vážné.